

Handreiking

Aanleiding

De gemeente Winterswijk wil de landschappelijke en ecologische kwaliteit van het buitengebied vergroten. Hierbij wordt o.a. uitgegaan van een 'basiskwaliteit van het landschap'. Ieder landschapstype heeft een eigen historische ontwikkeling doorgemaakt en vertelt zo een eigen verhaal. Dit is te zien in streekeigen landschapselementen en bijbehorende flora en fauna. In het hoevenlandschap gaat het bijvoorbeeld om steilranden langs oude essen en boomrijke boerenerven. In de heideontginningen gaat het om schrale bermen en zandige overhoeken of kleine heiderestanten met bosjes met grove den. Deze voorbeelden betreffen alle elementen aan de hand waarvan men het verhaal van het landschap nog kan 'lezen'. Ofwel hoe 'gaaf' is een landschap, welke elementen zijn nog aanwezig om het landschapstype te kunnen identificeren en welke wilde planten- en diersoorten horen daarbij? En, hoe kunnen we ertoe bijdragen dat het verhaal van de plek nog kan worden doorverteld naar een volgende generatie? Kunnen we de basiskwaliteit behouden en versterken.

Het inpassingsplan

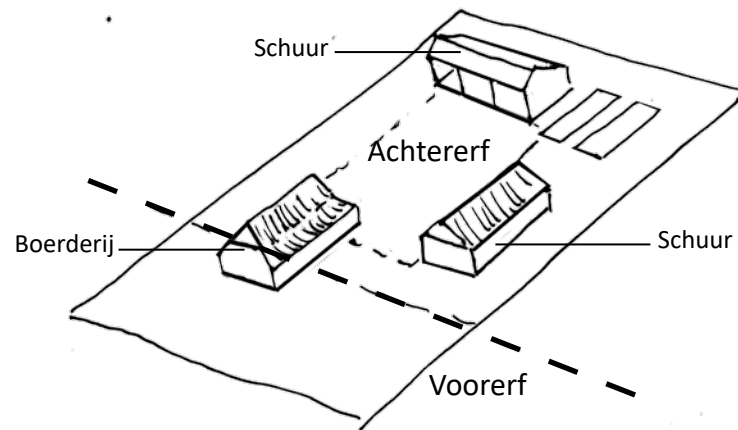
Een middel dat hiertoe kan bijdragen is een landschappelijk inpassingsplan. Dit inpassingsplan wordt door een gemeente gevraagd bij ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied. Bij ruimtelijke ontwikkelingen kun je denken aan functieverandering van agrarische bebouwing, uitbreiding van bestaande bebouwing, nieuwbouw, verblijfsrecreatie enz. Voor deze ontwikkelingen moet niet alleen worden geïnvesteerd in de bouw van een woning of het behoud van karakteristieke gebouwen, maar moet er dus ook worden geïnvesteerd in het landschap en het verhaal van de plek, zodanig dat er sprake is van kwaliteitsverbetering. Deze kwaliteitsverbetering gaat over versterking van de kernkwaliteiten van het landschap, maar ook over het verhogen van de biodiversiteit.

Om tot een goed landschappelijk inpassingsplan te komen moet er onderzoek worden gedaan naar dat landschap. Daarbij wordt o.a. gekeken naar de ondergrond (bodem en water) de ontwikkelingsgeschiedenis (verhaal van de plek), de huidige kwaliteiten of tekortkomingen, beleidsstukken, enz. In deze rapportage wordt een beschrijving gegeven van de stappen die nodig zijn om tot een landschappelijk inpassingsplan te komen. Hierbij worden fictieve voorbeelden gegeven van inpassingen in verschillende ruimtelijke situaties en verschillende landschapstypen. Deze voorbeelden dienen ter inspiratie. Elk inpassingsplan is uiteindelijk maatwerk.

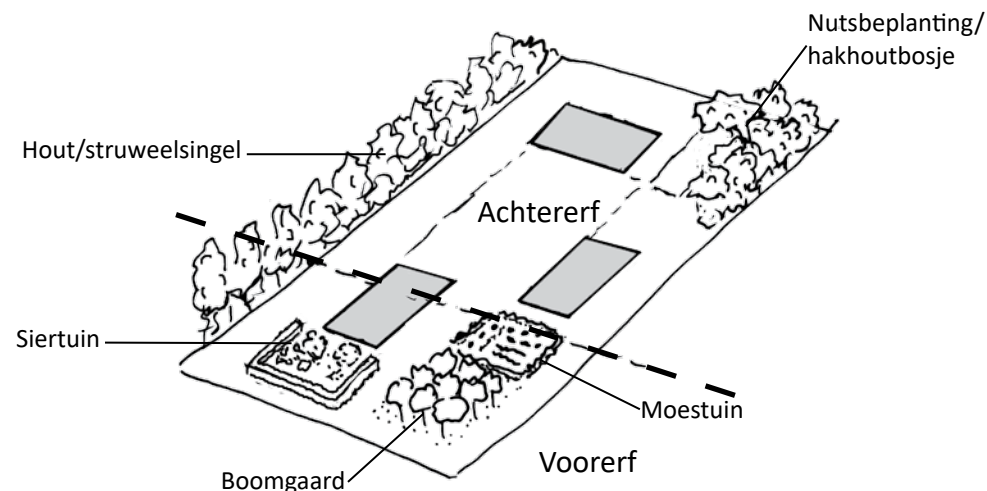
Voor het indienen van een projectaanvraag dient een principeverzoek te worden ingediend. In dit principeverzoek dient de aanvrager het project te beschrijven en de gewenste ontwikkeling duidelijk in beeld te brengen. Hiervoor is dan ook een ruimtelijke schets nodig. Deze schets moet al een duidelijk beeld geven van de ontwikkeling inclusief de inpassing. Voor een goede landschappelijke inpassing is kennis van het landschap nodig. Het verdient dan ook aanbeveling om voor het maken van een inpassingsplan de juiste expertise/deskundige in te schakelen bijvoorbeeld een landschapsontworper of een ecoloog.

Voor het maken van een goede ruimtelijke schets moeten een aantal stappen worden gevolgd.

Stap 1 Onderzoeksfase	Stap 2 Ruimtelijk plan/schetsplan	stap 3	Stap 4 Principeverzoek	Stap 5 Indiening definitief
- Landschapsanalyse bestaande uit: veldonderzoek, historie, ondergrond, aardkundige waarden, etc. - Cultuurhistorie (gebouwen, gebruik, objecten, verhalen van de plek) - Ecologische kwaliteiten - Beleidsverkenning - Afstemming opdrachtgever - Afstemming omgeving (participatie) Resultaat - Op basis van stap 1 kan een ruimtelijk kader worden gesteld (mogelijk-/onmogelijkheden) - Kansen voor het landschap Eventuele bronnen - Omgevingsatlas - Topotijdreis - Cultuurhistorische atlas Winterswijk - Nationale database Flora en Fauna (NDFF) - Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers - Archieven: gemeentelijk / provincie Omgevingsvisie - Achterhoekse erven veranderen(2008) - Omgevingsverordening provincie (o.a. GNN/GO)	- Vertaling van de uitgangspunten in een ruimtelijk plan. (Een of meerdere voorstellen) - Korte beschrijving van de maatregelen. (Welke landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten worden toegevoegd) Resultaat - Plankaart met beknopte onderbouwing	Afstemming met gemeente	Indienen principeverzoek inclusief ruimtelijk plan	- Bij principeakkoord uitwerken ruimtelijk plan. Resultaat - Uitgewerkt ruimtelijk plan inclusief onderbouwing op basis van onderzoek, uitgewerkt inrichtingsplan op schaal en plantplan met daarin aantallen, sortiment en maten.

De boerderij is hiërarchisch gezien het hoofdgebouw. Bij transformatie van schuren tot woningen blijft de boerderij hiërarchisch het hoofdgebouw. De getransformeerde (of nieuwe gebouwen) blijven ondergeschikt.

Erfstructuur

Ordering van rood (bebouwing) op het erf: 'voor' en 'achter'. Van oudsher is op erven een indeling in 'voor' en 'achter' typerend. 'Voor' en 'achter' worden nog altijd door een denkbeeldige lijn in de boerderij van elkaar gescheiden. Deze functionele scheiding tussen 'voor' en 'achter', tussen wonen en werken, is terug te vinden in de grootte van de ramen, de plaats van de schoorsteen of de dakbedekking. Maar ook in de soorten beplanting en in de scheiding tussen de werkterreinen van man (achter) en vrouw (voor). Door schaalvergroting en de transformatie van erven is de grens tussen 'voor' en 'achter' vaak vervaagd.

Overigens zegt deze indeling alleen iets over de functies op een erf en niets over de ligging van de boerderij ten opzichte van de weg. In de oude landschappen zijn de erven veelal georiënteerd op de landerijen en liggen zij met de achterzijde naar de weg. In enkele gevallen loopt een doorgaande weg over het erf. De hoofd- en bijgebouwen liggen in een schijnbaar 'losse strooiing' op het erf. Op oude erven zijn veel bijgebouwen aanwezig. Oude erven zijn door hun structuur nauw verweven met het landschap.

In jonge landschappen zijn erven veelal met de voorzijde georiënteerd op de weg. De hoofd- en bijgebouwen liggen parallel of haaks ten opzichte van elkaar op het erf. Op erven in jongere landschappen staan veelal enkele grote opstallen. De boerenbedrijven liggen er als 'eilanden' in het open ontginningslandschap.

Ordering van groen en blauw op het erf

'Voor' was vanouds het domein van de boerin, 'achter' van de boer. Op het voor- en zijerf is om die reden vanuit de historie een menging van sier- en nutstuin (moestuin, bloementuin, fruitgaard) ontstaan. Op het achtererf, bij de schuren waar het werk wordt gedaan, overheerst de nutsbeplanting (struiken en bomen). Deze beplanting sluit aan bij die van het landschap.

Het voorerf wordt intensief onderhouden en vormt het visitekaartje voor de boerderij. De beplanting op het achtererf is bijna onderhoudsvrij.

De beplanting op boerenerven heeft verschillende functies. Bescherming tegen wind wordt geboden door singels en houtwallen. Leilinden geven bescherming tegen de zon aangeplant vóór de voorgevel. Houtwallen voorzien in brandhout, eikels en houten planken. Boomgaarden voorzien in fruit. Maar beplanting geeft ook visuele beschutting, terwijl soms overwegingen van status en schoonheid van belang kunnen zijn. De functionaliteit ging in het algemeen boven sierlijkheid, maar tegenwoordig dient beplanting vaak meer de belevingswaarde en, steeds vaker, natuurwaarden.

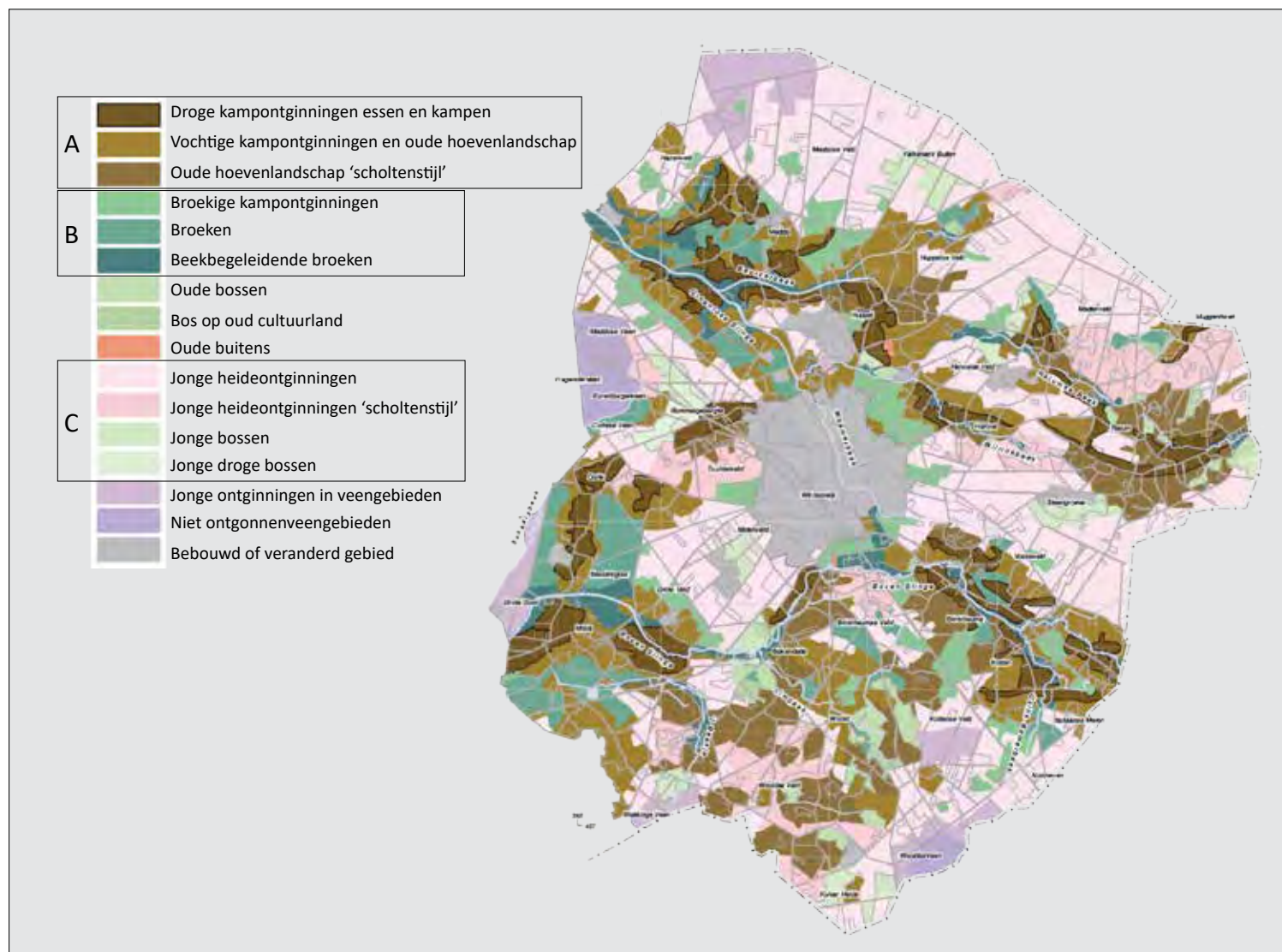
Bron: Catalogus van boerderijen en erven, Het Oversticht

Winterswijk kent meerdere landschapstypen met daaronder een aantal subtypen. Op de afbeelding hiernaast is de ligging van de verschillende landschapstypen te zien.

Bij de voorbeelden van de landschappelijke inpassingen is ervoor gekozen om een aantal subtypen samen te vatten tot een drietal hoofdtypen. De reden hiervoor is dat het verschil tussen een aantal subtypen te subtiel is om hier specifieke voorbeelden voor te maken. In praktijk kan een situatie wel degelijk om een andere aanpak vragen, bijvoorbeeld in een droge of in een natte kampongtinging. Een inpassingsplan is dus altijd maatwerk.

De landschapstypen waar in deze rapportage van uitgegaan wordt zijn:

- A Kampongtingingen, essen en oude hoevenlandschap
- B Broeken en beekbegeleidende broeken
- C Jonge landschappen op oude heide

Bron: Cultuurhistorische atlas Winterswijk

Landschap nu

Kampontginningen, essen en oude hoevenlandschap

Dit zijn oude cultuurgronden, veelal in de middeleeuwen ontgonnen. Qua ligging meestal in de buurt van beekdalen op dekzandruggen waarbij de kampen (eenmansessen) met bijbehorende bebouwing en landschapselementen vooral op de flanken van grotere escomplexen te vinden zijn. Deze grotere escomplexen hebben vaak een open karakter waarbij het landschap rond de kampen juist een besloten karakter heeft. De karakteristiek van het kampenlandschap is een kleinschalig landschap met onregelmatige en organisch gevormde kavels, kronkelige wegen en oudere bebouwing. Deze bebouwing staat ook onregelmatig op het erf. Het reliëf bestaat uit smalle dekzandruggen, steilrandjes en dalvormige laagten. De kampen zelf zijn meestal open bollingen in het landschap. De landschapselementen bestaan uit: droge en vochtige boscomplexen, kleinschalige hakhoutbosjes, houtwallen, houtsingels, struwelen, heggen en boomgaarden.

Landschap ± 1900

Landschap ± 1950

Landschap ± 2018

Landschapsambitie

Bospercelen en hakhoutbosjes

Boomgaarden

hout/struweelsingels

Herstel steilrandbeplanting

Houtwal/-singel

Hakhoutbosje/vogelbosje

Boomgaard

Solitaire boom

Heggen en hagen

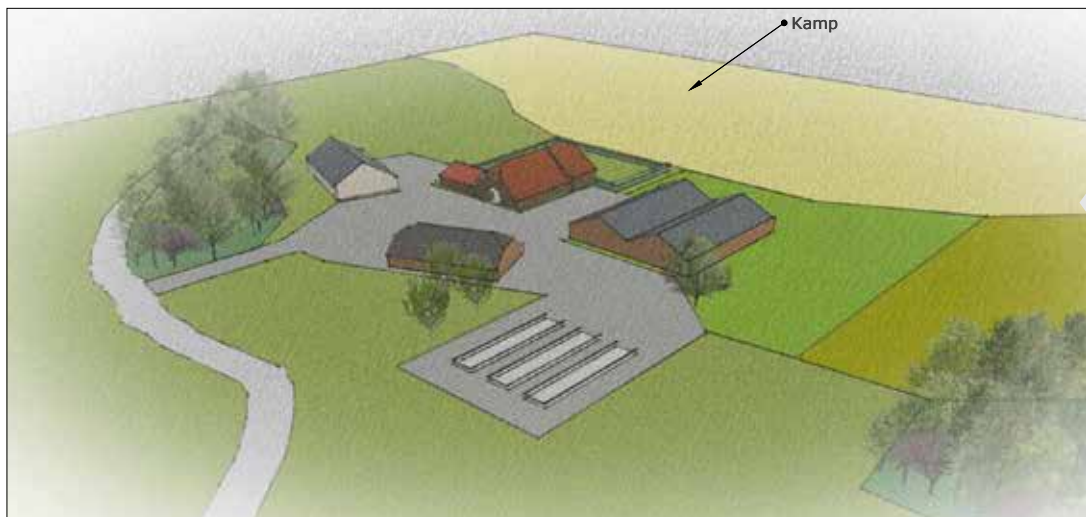
Poel

Richtlijnen voor de landschappelijke inpassing

- Landschappelijke structuren versterken door onregelmatige en kleinschalig kavelpatronen te handhaven en te versterken.
- Steilrandjes, oude 'bolle' akkers beschermen.
- Versterken van de kleinschaligheid d.m.v. landschapselementen waarbij het streven is elementen te verbinden waardoor er een robuust groen netwerk ontstaat.

Toe te passen landschappelijke elementen zijn:

- Houtwallen/houtsingels waarbij indien mogelijk ruimte voor zoom- en mantel vegetaties.
- Bospercelen en hakhoutbosjes waarbij ingezet wordt op (inheemse) bloeiende en besdragen soorten.
- Steilrandbeplanting.
- Bloem- en kruidenrijke perceelsranden.
- Solitaire bomen.
- Vogelbosjes (erf).
- Boomgaarden (erf).
- Heggen en hagen (erf).
- Poel (bij voorkeur oude drinkpoel).

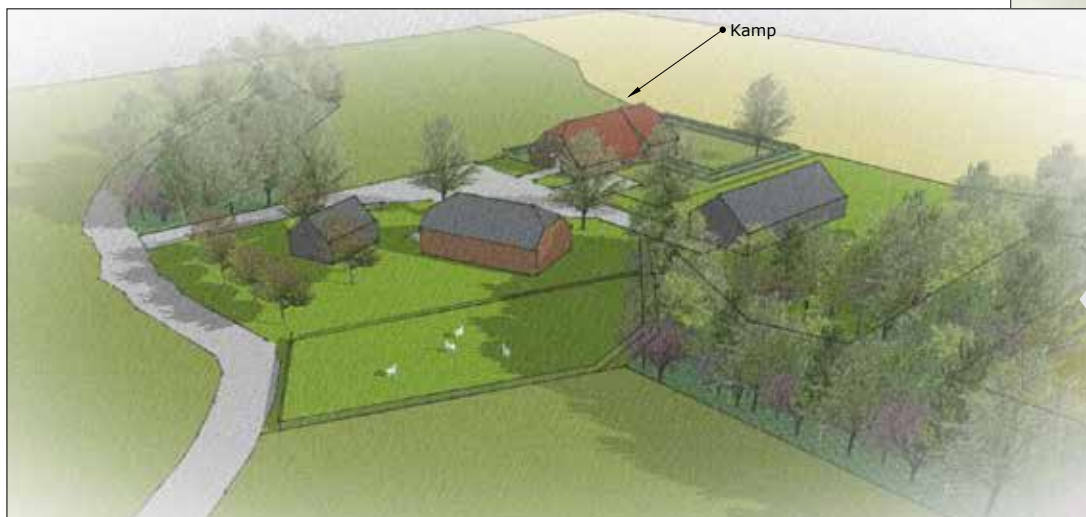
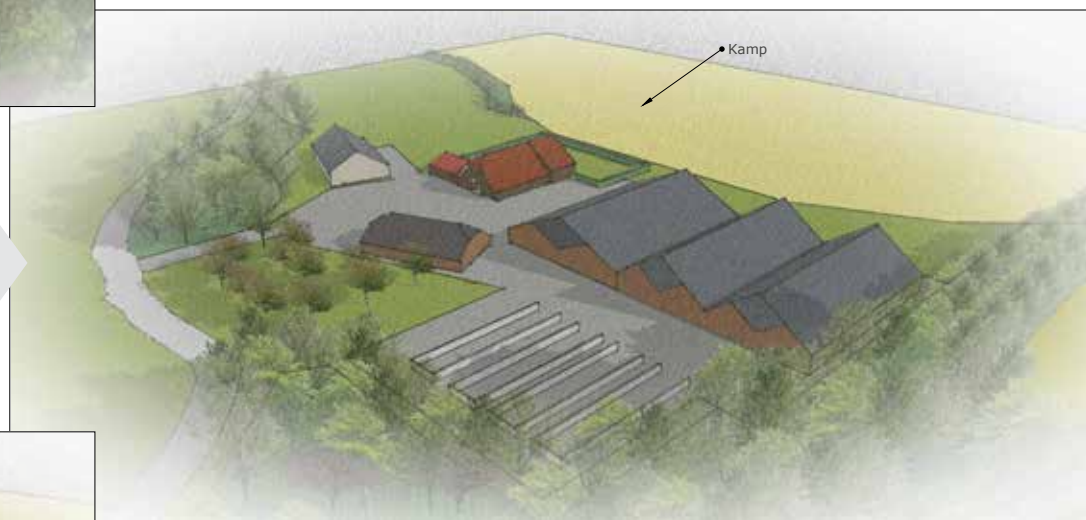

Erf nu (fictief)

Situatie: Oud erf hoofdbebouwing van voor 1900. Uitbreidingen uit verschillende perioden. Stallen uit de jaren 70 van de vorige eeuw. Ligging aan de rand van een kamp. Voorhuis gericht op de kamp. Werkgedeelte gericht op de weg. Tweetal bosjes zijn restanten van grotere landschapselementen.

Erf bedrijfsuitbreiding (fictief)

Situatie: Uitbreidingen stallen (buiten agrarisch bouwblok) Landschappelijke inpassing. Houtsingels deels op basis van verdwenen historische houtsingels en bosjes. Steilrandbeplanting langs de kamp. Boomgaard bij de entree van het erf. Geriefbosje op het achtererf. Historisch deel bebouwing blijft gespaard.

Erf wonen (fictief)

Situatie: Stallen gesloopt. Bebouwing volgens één erf principe. Nokrichtingen divers. Uitbreiding houtsingels op basis van historische structuur. Boomgaard bij de entree van het erf.

Landschap nu

Jonge landschappen op oude heide

Dit zijn jonge ontginningen op natte heide / zandgronden, vaak pas in cultuur gebracht aan het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw.

Relatief vlak landschap waarbij wegen vaak als dijken in het landschap liggen.

Rationeel rechtlijnig kavel- en wegpatroon met lange rechte lijnen.

Vaak een open landschap, maar het kan ook meer besloten zijn.

Landschapselementen bestaan uit:

Rechtlijnige bospercelen, houtwallen en houtsingels, wegbegeleidende bomenrijen, boomgaarden, solitaire bomen en erfrandbeplanting. Op veel plaatsen is de heidevoorgeschiedenis nog steeds goed te herkennen aan de bermvegetatie met havikskruiden, wilgenroosje, pijpenstrootje en hier en daar nog een pol struikheide.

Bebouwing 20ste eeuwse ontginningsboerderijen met het woongebouw aan de weg met de nokrichting haaks op de weg en de stallen in rationele rechtlijnige opstelling.

Landschappelijke parels in de vorm van met name natte natuurgebieden.

Landschap ± 1900

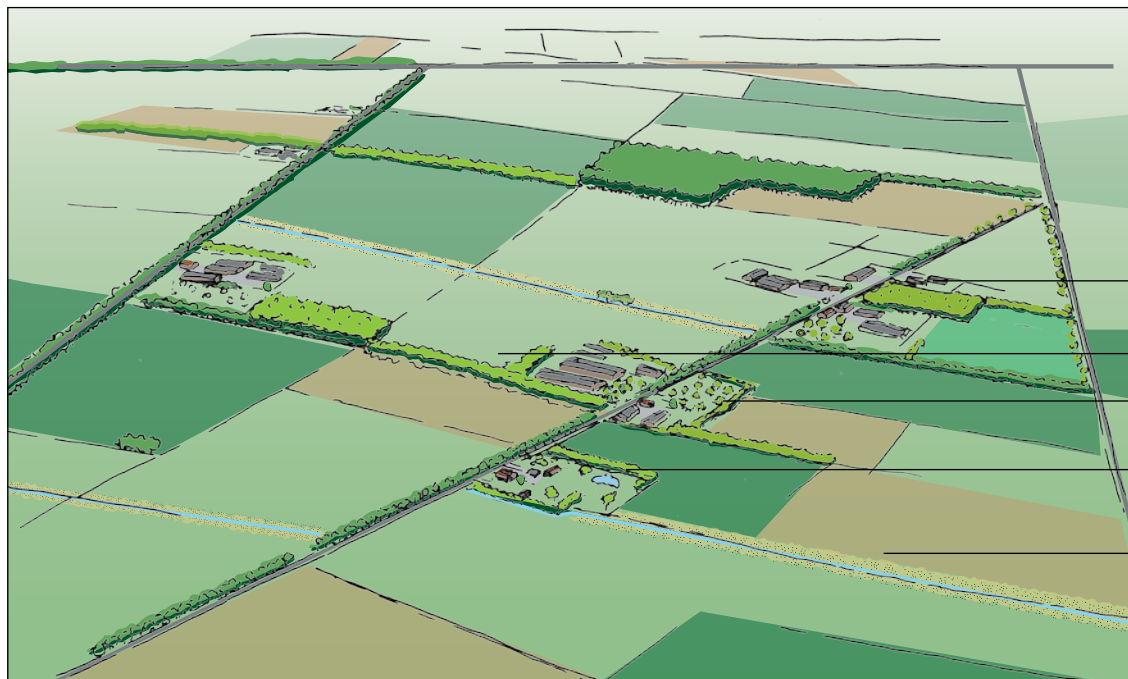
Landschap ± 1950

Landschap ± 2018

Landschapsambitie

Bosperceeltjes

hout/struweelsingels

Boomgaarden

Poelen

Natuurvriendelijke zone
Langs sloten

Houtwal/-singel

Hakhoutbosje/vogelbosje

Ruige sloot

Boomgaard

Elzensingel

Poel

Schraal grasland

Solitaire boom

Richtlijnen voor de landschappelijke inpassing:

- Landschappelijke structuren versterken:
- Rationeel verkavelingspatroon handhaven en zichtbaar maken d.m.v. lijnvormige landschapselementen op perceelsgrenzen, waarbij het streven is elementen te verbinden waardoor er een robuust groen netwerk ontstaat.
- Natuurgebieden en heide-restanten beschermen/versterken.

Toe te passen landschappelijke elementen zijn:

- Houtwallen/houtsingels waarbij indien mogelijk ruimte voor zoom- en mantel vegetaties.
- Struweelsingels waarbij ingezet wordt op (inheemse) bloeiende en besdragende soorten.
- Bospercelen met ruimte voor zoom- en mantel vegetaties.
- Bomenrijen en laanbeplanting.
- Natuurvriendelijke oevers langs sloten.
- Bloem- en kruidenrijke perceelsranden.
- In nattere situaties (GWT III of hoger) poelen of plas dras gebiedjes.
- Vogelbosjes (erf).
- Solitaire bomen (erf).
- Boomgaarden (erf).
- Ontwikkeling heischraal grasland (o.a. in bermen)

Erf nu (fictief)

Situatie: Hoofdbebouwing van na 1900. Stallen uit de jaren 70 van de vorige . Woongedeelte gericht op de weg. Stallen in rechte opstelling. Open landschap. Laanbeplanting langs de weg, Aantal bomen rechtlijnig langs de sloot.

Erf bedrijfsuitbreiding (fictief)

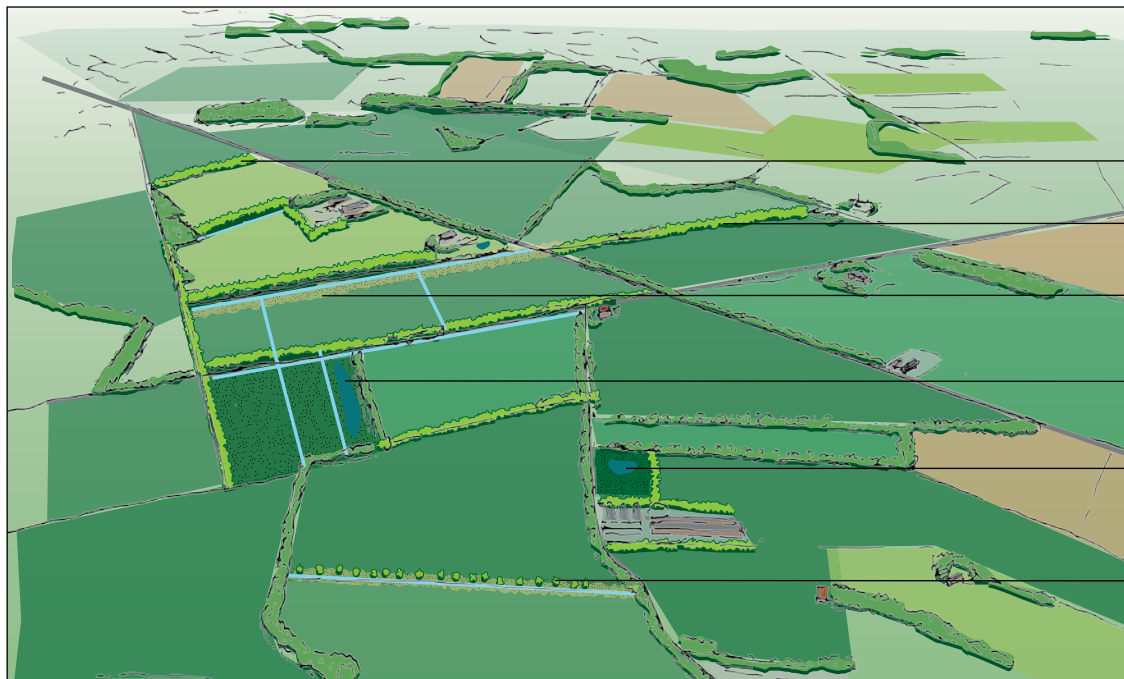
Situatie: Uitbreidingen stallen (buiten agrarisch bouwblok). Landschappelijke inpassing. Houtsingel langs de sloot, Extensief beheerd weilte met poel en struweelsingel langs kuilvoeropslag en schuur. Boomgaard aan de weg. Aantal solitaire bomen.

Erf wonen (fictief)

Situatie: Stallen gesloopt. Bebouwing volgens één erf principe. Nokrichtingen rechtlijnig. Houtsingel langs de sloot, Poel en struweelsingel langs de perceelsgrens. Boomgaard aan de weg. Aantal solitaire bomen.

Landschapsambitie

Elzensingels

hout/struweelsingels

Natuurvriendelijke zone
Langs sloten

Plas dras perceeltjes

Poelen

Knotbomen (els, es, wilg)

Houtsingel

Hakhoutbosje/struweel

Ruige sloot

Solitaire boom

Elzensingel

Ruige sloot/knotbomen

Boomgaard

Poel

Richtlijnen voor de landschappelijke inpassing:

- Landschappelijke structuren versterken:
- Rationeel verkavelingspatroon handhaven en zichtbaar maken d.m.v. lijnvormige landschapselementen op perceelsgrenzen, waarbij het streven is elementen te verbinden waardoor er een robuust groen netwerk ontstaat.
- Natuurgebieden en natte natuur beschermen/versterken.

Toe te passen landschappelijke elementen zijn:

- Houtwallen/houtsingels.
- Bosjes (populier, els)
- Elzen en populierensingels.
- Knotwilgen.
- Struweelsingels waarbij ingezet wordt op (inheemse) bloeiende en besdragende soorten.
- Bomenrijen en laanbeplanting.
- Natuurvriendelijke oevers langs sloten.
- Bloem- en kruidenrijke perceelsranden.
- In nattere situaties (GWT III of hoger) poelen of plas dras gebiedjes.
- Solitaire bomen (erf).
- Boomgaarden (erf).

Erf nu (fictief)

Situatie: Hoofdbebouwing van na 1900. Stallen uit de jaren 70 van de vorige . Woongedeelte gericht op de weg. Stallen in rechtlijnige opstelling. Open landschap. Laanbeplanting langs de weg, sloten op perceelsgrenzen.

Erf bedrijfsuitbreiding (fictief)

Situatie: Uitbreidingen stallen (buiten agrarisch bouwblok) Landschappelijke inpassing. Elzensingel langs de sloot, knotbomen langs een sloot, poel met deel plas/dras, houtsingel langs de stal, boomgaard langs de weg, solitaire bomen.

Erf wonen (fictief)

Situatie: Stallen gesloopt. Bebouwing volgens één erf principe. Nokrichtingen in dezelfde richting als voormalige stallen. Knotwilgen/elzensingel langs de sloot. Poel, schapenweitjes extensief beheer. Boomgaard omzoomd door hagen langs de weg.

Houtwal/houtsingel/
struweelsingel

Houtwallen en houtsingels maken het landschap beter 'leesbaar'. Ze benadrukken de ontginningsgeschiedenis en dus het landschapstype. Ze zorgen voor afwisseling en beslotenheid. Houtwallen liggen op een grondlichaam en houtsingels ligt op het

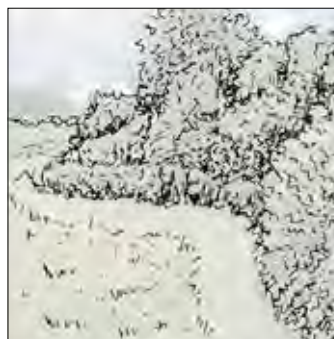
maaiveld. Ze hebben een minimale breedte van 5 meter en veelal een maximale breedte van 12 meter. Ze zijn langgerekt en liggen op perceelsgrenzen. Ze bestaan uit (inheemse) struiken en boomvormers.

Struweelsingels bestaan voornamelijk uit struiken (uitsluitend inheemse soorten). De boombezetting is niet meer dan 15% van het element. Struweelsingels kunnen ingezet worden als lijnvormige elementen in het landschap. Struweelsingels geven minder schaduwwerking op landbouwpercelen en kunnen daarom goed gebruikt worden op grenzen tussen landbouwpercelen.

Doelstellingen

- Houtwallen en houtsingels bieden voedsel en broedgelegenheid aan boom- en holenbroeders, marterachtigen en vleermuizen. Tal van plantensoorten vinden er hun habitat.
- Verbindingsweg voor zoogdieren, amfibieën en vlinders.
- Bijdrage aan een aantrekkelijk landschap.
- Behoud van cultuurhistorische waarden.

Van belang voor o.a. de volgende soorten

Hakhoutbosje/vogelbosje

Hakhoutbosjes hadden oorspronkelijk als functie: het leveren van hout voor afrasteringspalen, voor gereedschappen, om mee te bouwen en voor brandstof. De grootte van deze bosjes varieert van circa 100 tot 2.500 m2. De ondergroei bestaat vaak uit

vroeg bloeiende planten en uit schaduwminnende soorten. Hakhoutbosjes bestaan voornamelijk uit struiken (uitsluitend inheemse soorten). De boombezetting is niet meer dan 15% van het element.

Hakhoutbosjes kunnen worden ingezet in het landschap. Op erven kunnen groepjes besdragend en bloeiend struweel ingezet worden als zogenaamd vogelbosje. Deze bosjes zijn kleiner dan de hakhoutbosjes.

Doelstellingen

- Nest-, schuil- en voedselgelegenheid voor vogels, zoogdieren, vlinders en amfibieën.
- Verbindingsweg voor zoogdieren, amfibieën en vlinders.
- Bijdrage aan een aantrekkelijk landschap.
- Instandhouding van cultuurhistorische waarde.

Van belang voor o.a. de volgende soorten

Boomgaard

Een boomgaard ligt in de buurt van het huis vaak voor op het erf en bestaat uit vruchtbomen zoals peer, appel, pruim en kers. Een boomgaard bestaat bij voorkeur uit hoogstamfruitbomen (oude fruitrassen), maar halfstam is ook een optie. In een

boomgaard kan beweiding met kalveren en/of schapen plaats vinden. De ondergrond van een boomgaard dient bij voorkeur extensief te worden beheerd. Dus geen gazon, maar bij voorkeur bloem- of kruidenrijk grasland. Zijn er geen bomen met holten voor holenbroeders, zoals koolmees en steenuil, hang dan nestkasten op.

Doelstellingen

- Voedsel en nest gelegenheid voor vogels, insecten, amfibieën en zoogdieren.
- Behoud van cultuurhistorisch erfgoed.
- Hoogstamfruit is het leefgebied van veel insecten en geliefd bij de ringmus, spreeuw, merel en grote lijster.
- Oude bomen met holten in de stam bieden broedplaatsen aan steenuilen en bijzondere (zang)vogels als de gekraagde roodstaart en de groene specht, en soms ook aan vleermuizen.

Van belang voor o.a. de volgende soorten

Elzensingel

Een elzensingel bestaat vaak uit één of meer rijen bomen en zijn vaak langs sloten en beken gesitueerd. De functies van elzensingels zijn dezelfde als die van houtwallen en singels. Langs watergangen hebben ze ook de functie om de oever te verstevigen.

Doelstellingen

- Nest-, schuil- en voedselgelegenheid voor vogels en zoogdieren.
- Verbindingsweg voor zoogdieren, amfibieën en vlinders.
- Bijdrage aan een aantrekkelijk landschap.
- Behoud van cultuurhistorische waarden.

Ruige sloot/knotbomen

Knotbomen hebben naast ecologische waarde ook cultuurhistorische waarde. Knotbomen (els, es, wilg) horen vooral in gebieden met een hogere grondwaterstand en langs sloten. De boom wordt elke drie tot vijf jaar geknot waarna de boom opnieuw uit-

loopt. Vroeger gebeurde dit voor het verkrijgen van nutshout voor manden e.d.

Geschikte bomen (voor nattere gebieden) zijn wilg, els en es. Knotbomen worden toegepast als rij langs de sloot, weggetje, weiland of akker. De wortels van knotbomen verstevigen de oevers van sloten. Voor de natuur zijn knotbomen van grote waarde. Oude (vaak holle) knotbomen vormen nest en schuilgelegenheid voor verschillende vogels, zoals steenuilen en diverse holenbroeders. Marterachtigen en wilde eenden gebruiken ook (oude) knotwilgen als broed/nestplek.

Doelstelling

- Bijdrage aan een aantrekkelijk landschap.
- Broedgelegenheid voor vogels en een voedselbron en leefplek voor insecten.
- Groeiplaats van bijzondere planten (vooral varens, mossen en korstmossen).
- Behoud van cultuurhistorische waarde.

Solitaire boom

Solitaire bomen zijn vrijstaand en vallen meestal duidelijk op door hun vorm of afmeting. Ze kunnen bewust als solitair zijn geplant maar het kunnen ook overblijfsels zijn van een grotere houttopstand (bosje of houtwal). Solitaire bomen hebben een

belangrijke landschappelijke functie in het gebied. Ze kunnen ook in kleine groepjes worden geplant van bijvoorbeeld drie of vijf bomen waarbij de uitstraling die van solitaire bomen blijft.

Doelstellingen

- Bijdrage aan een aantrekkelijk landschap.
- Uitkijkplaats en broedgelegenheid voor vogels.
- Voortplantingsplaats voor insecten.
- Vleermuizen en verschillende vlindersoorten gebruiken een alleenstaande boom als oriëntatiebaken.
- Groeiplaats voor mossen en korstmossen.
- Behoud van cultuurhistorische waarde.
- Beschutting voor vee.

Van belang voor o.a. de volgende soorten

Van belang voor o.a. de volgende soorten

Van belang voor o.a. de volgende soorten

Poel

Een poel is een geïsoleerd stilstaand water dat gevoed wordt door grond- en regenwater. De poel heeft een rijke oevervegetatie die bestaat uit lage en hoge water- en moerasplanten. Poelen functioneerden van oorsprong vaak als drinkplaats voor vee.

Momenteel worden poelen aangelegd vanwege hun betekenis voor flora, fauna en landschap. Poelen kunnen worden aangelegd in gebieden met een hoge grondwaterstand (bij voorkeur GWT III)

Een groot deel van de poel moet in de zon liggen en bij voorkeur in de buurt van houtopstanden.

Doelstellingen

- Voortplantingsplek voor dieren, voornamelijk amfibieën, vissen, libellen en andere insecten.
- Voedsel-, drink- en badplek voor (jonge) weidevogels en zoogdieren, zoals vleermuizen.
- Soortenrijke watervegetatie.
- Behoud van een aardkundige en/of cultuurhistorische waarde.
- Drinkplek voor vee maar ook voor bijvoorbeeld reeën.
- Buffer tegen te snelle waterafvoer.

Ruige sloot

Een sloot kan een hogere ecologische waarde krijgen door bijvoorbeeld een talud te verflauwen en te verbreden waardoor er een natuurvriendelijke oever kan ontstaan. Door de zone naast de sloot te verschralen (geen mest opbrengen, maaisel afvoeren)

kan er een grote variatie aan planten ontstaan.

Doelstellingen

- Broedgelegenheid voor moeras- en watervogels.
- Schuil-, voedsel- en verplaatsingsmogelijkheid voor jonge weidevogels, amfibieën en zoogdieren.
- Voedsel- en voortplantingsgebied en verbindingsweg voor insecten, zoals libellen en dagvlinders.
- Af- en aanvoer van water.
- Behoud van de cultuurhistorische waarde van een oude vorm van perceelscheiding.

Haag (erf)

Een haag of heg op een erf bestaat uit een lage meestal blokvormig geknipte rij dicht naast elkaar staande struiken van liguster, meidoorn, Spaanse aak of haagbeuk. Deze heggen staan vooral rondom boerentuinen of delen hiervan. Ook kan een haag

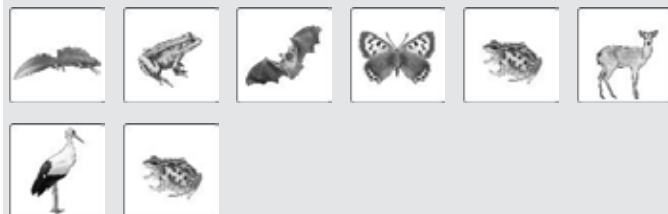
uit een menging van deze soorten bestaan.

Landschappelijke hagen zijn vaak breder en ruiger (knip en scheerhaag) deze werden vroeger gebruikt als veekering en bestaan vaak uit soorten als meidoorn, sleedoorn, haagbeuk, vuilboom, e.d.

Doelstellingen

- Voortplantings- en voedselgelegenheid voor vogels en vlinders, schuilplaats en verplaatsingsroute voor zoogdieren, amfibieën en insecten.
- Instandhouding van een aantrekkelijk, cultuurhistorisch onderdeel van het erf.

Van belang voor o.a. de volgende soorten

Van belang voor o.a. de volgende soorten

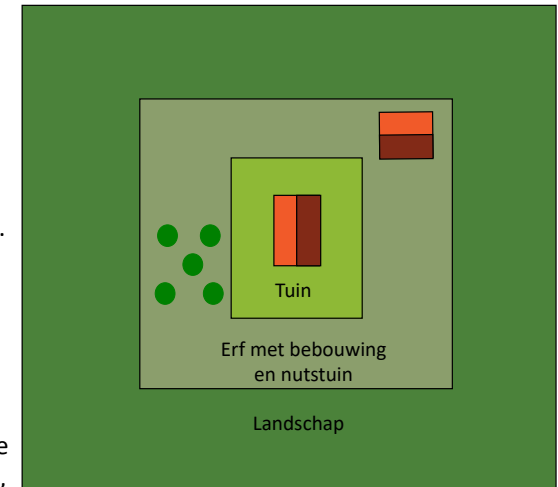
Van belang voor o.a. de volgende soorten

Landschappelijke inpassing gaat, zoals de term al aangeeft, over hoe een locatie past in het omringende landschap. Een tuin speelt hierbij wel een rol maar de inrichting hiervan is geen onderdeel van een landschappelijk inpassingsplan. Maar, waar eindigt de tuin en waar begint het landschap? In het stedelijk gebied is dit helder, daar is een tuin vaak een afgesloten element met meestal een harde grens. De tuin in het stedelijk gebied heeft meestal geen verbinding met de omgeving, en heeft dus geen context. De invulling van de stadstuin kan in principe elke vorm krijgen waarbij persoonlijke smaak vaak het uitgangspunt is.

In het buitengebied is de situatie anders. Hier is wel sprake van een context. De tuin maakt onderdeel uit van het erf en het erf maakt onderdeel uit van het landschap op grotere schaal. De context hierbij is het landschapstype zoals hiervoor beschreven, maar ook bijvoorbeeld de cultuurhistorische context. Een erf rond een historische boerderij is anders dan een erf met uitsluitend nieuwe bebouwing. Globaal is de buitenruimte behorend bij bebouwing in het buitengebied in te delen in drie zones; de tuin, het erf en het omringende landschap. Landschappelijke inpassing gaat over landschap maar ook over erf. Het gaat in principe niet over tuin maar wel over de grenzen tussen tuin, erf en landschap. De tuin is de zone die het dichtst bij het huis ligt. Hier bevindt zich meestal de siertuin en bijvoorbeeld het terras. Het erf is de zone waarop de bijgebouwen staan maar ook waar de eventuele nutstuin ligt zoals de moestuin en de boomgaard. Het landschap ligt daaromheen. Hier beginnen de weides, de houtsingels, enz.

De tuin is het meest privé. Deze kan wel cultuurhistorische context hebben zoals een 'hof' voor het voorhuis. Maar in principe is dit een kwestie van persoonlijke invulling. Bij de grens tussen tuin en erf speelt de omgeving al een grotere rol. Een schutting is in het buitengebied geen wenselijk element. Ook laurier- of coniferenhagen zijn niet de meest wenselijke afscheidingen. Met name als deze laatste soorten uitgroeien tot massieve groene muren van een paar meter hoog zoals vaak gebeurt. Op de grens tussen erf en landschap speelt dit nog een veel grotere rol. Hier kunnen wel hagen staan bijvoorbeeld om de boomgaard of moestuin, maar hier worden geen wintergroene soorten voor gebruikt. De groene elementen op het erf vormen een buffer tussen tuin en landschap. Bij landschappelijke inpassing wordt geen sierbeplanting toegepast, maar wordt altijd uitgegaan van inheemse beplanting. Dit geldt zowel voor de bomen als de struiken (zie de lijst op de volgende pagina).

Afbeelding: Schematische weergave van de zonering van tuin, erf en landschap.

Tuin en erf kunnen een grote rol spelen in het verhogen van de biodiversiteit. Ze fungeren als rustplaats, broedplek, overwinteringsgebied voor veel soorten. Door bij de inrichting hiervan rekening te houden met onderstaande punten kan een groot verschil worden gemaakt.

- Zorg voor voldoende bloeiende planten en heesters met voldoende variatie. Kies hierbij zoveel mogelijk voor inheemse soorten.
- Gebruik alleen natuurlijke afscheidingen. Een haag is een goede broedplek voor vogels.
- Zorg voor schuilplekken en nestplekken bijvoorbeeld door rommelhoekjes of takkenhopen te laten liggen.
- Plaats extra nestkasten.
- Zorg voor water, zelfs een klein waterelement biedt al ruimte aan bijvoorbeeld larven van libellen. Vogels en bijvoorbeeld egels maken ook veel gebruik van waterelementen als drinkplek. (Zorg wel dat dieren er niet in kunnen verdrinken).
- Maak de tuin niet 'winterklaar' maar laat in de winter uitgebloeide (vaste) planten staan. Deze bieden schuilplekken en voedsel voor vogels, insecten en kleine zoogdieren.
- Maak een composthoop. Door te composteren en de compost weer in de tuin te gebruiken wordt de bodemstructuur sterkt verbeterd. Hierdoor wordt niet alleen het bodemleven gestimuleerd maar houdt de bodem ook beter water vast.
- Beperk het verharde oppervlak en pas waar mogelijk halfverharding (waterdoorlatende verharding) toe. Gebruik geen asfalt.
- Maai niet al het gras als gazon, maar maai het gras in bijvoorbeeld de boomgaard twee keer per jaar.
- Vervang delen van het intensieve gras door bijvoorbeeld inheemse bloemenmengsels.
- Gebruik geen chemische bestrijdingsmiddelen.

KO = Kampenontginningen, essen en oude hoevenlandchap

(inclusief oude bossen en buitens, beekdalen)

JL = Jonge landschappen op oude heide

BBB = Broeken en beekbegeleidende broeken

Groen = soort ruim toepassen

Geel = soort spaarzaam toepassen

Soort		KO	JL	BBB
Bomen				
Nederlands naam	Wetenschappelijke naam			
Zwarte els	Alnus glutinosa			
Ruwe berk	Betula pendula			
Zachte berk	Betula pubescens			
Haagbeuk	Carpinus betulus			
Beuk	Fagus sylvatica			
Gewone es	Fraxinus excelsior			
Wilde appel	Malus sylvestris			
Mispel	Mespilus germanica			
Zoete kers	Prunus avium			
Winterlinde	Tilia cordata			
Zomerlinde	Tilia platyphyllos			
Wintereik	Quercus petraea			
Zomereik	Quercus robur			
Fladderiep	Ulmus laevis			
Struiken				
Nederlands naam	Wetenschappelijke naam			
Veldesdoorn	Acer campestre			
Rode kornoelje	Cornus sanguinea			
Hazelaar	Corylus avellana			
Eenstijlige meidoorn	Crataegus monogyna			
Tweestijlige meidoorn	Crataegus laevigata			
Brem	Cytisus scoparius			

Wilde kardinaalsmuts	Euonymus europaeus			
Hulst	Ilex aquifolium			
Jeneverbes	Juniperus communis			
Wilde liguster	Ligustrum vulgare			
Wilde kamperfolie	Lonicera periclymenum			
Gagel	Myrica gale			
Vogelkers	Prunus padus			
Sleedoorn	Prunus spinosa			
Wegedoorn	Rhamnus catharticus			
Vuilboom/Sporkehout	Rhamnus frangula			
Zwarte bes	Ribes nigrum			
Aalbes	Ribes rubrum			
Kruisbes	Ribes uva-crispa			
Hondsroos	Rosa canina			
Viltroos	Rosa villosa			
Braam	Rubus sp.			
Framboos	Rubus idaeus			
Schietwilg	Salix alba			
Geoorde wilg	Salix aurita			
Boswilg	Salix caprea			
Grauwe wilg	Salix cinerea spp cinerea			
Rossige wilg	Salix cinerea spp oleifolia			
Kraakwilg	Salix fragilis			
Amandelwilg	Salix triandra			
Katwilg	Salix viminalis			
Gewone vlier	Sambucus nigra			
Wilde lijsterbes	Sorbus aucuparia			
Taxus	Taxus baccata			
Gelderse roos	Viburnum opulus			

Bij gebruik autochtoon plantmateriaal toepassen.

Colofon

In opdracht van Gemeente Winterswijk

Adviseurs Gemeente Winterswijk

Arjen Poelmans beleidsmedewerker Ecologie en Landschap

Joyse Ras beleidsmedewerker cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening

Inhoud en vormgeving

Jacqueline Collou, Buro Collou Landschapsonwerp

Literatuur/afbeeldingen

- Beleidsvisie Landschap en Biodiversiteit (2020)
- Catalogus van boerderijen en erven, Het Oversticht 2006
- Kaart landschapstypen, Cultuurhistorische atlas Winterswijk
- Historische topografische kaarten: Kadaster
- info Landschapselementtypen, BIJ12 werkt voor provincies
- Achterhoekse erven veranderen, Regio Achterhoek (2008)
- Foto voorblad, Jan Stronks
- Overige afbeeldingen: Jacqueline Collou